

Η ησυχαστική διάσταση της λειτουργικής θεολογίας του αγ. Νικολάου Καβάσιλα

[Ορθοδοξία / Θεία Λατρεία](#)

[Αρχιμανδρίτης Νικόλαος Ιωαννίδης](#)

Στη σειρά των δημοσιεύσεων της μελέτης του αρχιμ. Νικολάου Ιωαννίδη, για τη λειτουργική θεολογία κατά την εποχή του Βυζαντίου, ολοκληρώνουμε σήμερα την παρουσίαση λειτουργικής θεολογίας του αγ. Νικολάου Καβάσιλα, με την εξέταση της ησυχαστικής πλευράς της διδασκαλίας του.

Κατ' αρχάς πρέπει να πούμε ότι όπως στη ζωή του δεν αναμείχθηκε στο ησυχαστικό ζήτημα, καίτοι φίλος των ησυχαστών, έτσι και στη θεολογία του απέφυγε να λάβει θέση υπέρ ή κατά των ησυχαστικών ή των αντιησυχαστικών απόψεων, εκτός από ένα καθαρά αντιρρητικό έργο του *Λόγος κατά Γρηγορά* [89]. Βεβαίως ήταν γνώστης της ησυχαστικής θεολογίας του αγίου Γρηγορίου του Παλαμά, την οποία είναι σαφές ότι προϋποθέτει στα έργα του. Γι' αυτό οι αρχές της ησυχαστικής θεολογίας, όπως η διάκριση ουσίας και θείων ενεργειών, η δυνατότητα κοινωνίας του ανθρώπου με τον Θεό μέσω των άκτιστων θείων ενεργειών, η θέα του άκτιστου θείου φωτός κ. ά., αναδεικνύονται στα έργα του με μια άλλη όμως μορφή.

Μιλώντας για την πνευματική ζωή, χωρίς να ακολουθεί την αντιρρητική μέθοδο των ησυχαστών, παρουσιάζει την ουσία της, που συμπίπτει ακριβώς μ' εκείνην που παρουσίαζε και ο Γρηγόριος ο Παλαμάς· με τη διαφορά ότι ο Καβάσιλας μιλά με προοπτική τον άνθρωπο που ζει μέσα στον κόσμο. Η πνευματική ζωή του πιστού είναι η εν Χριστώ ζωή, δηλαδή ζωή με τον Χριστό, ο οποίος κατοικεί μέσα μας, και με τη χάρη του και τη δική μας συνέργεια μεταμορφώνει ολόκληρη την ύπαρξή μας, την ψυχή και το σώμα, εφόσον, όπως διεκήρυττε και ο Παλαμάς, ολόκληρος ο άνθρωπος, και η ψυχή και το σώμα, είναι προορισμένος να συμμετάσχει στα αγαθά του μέλλοντος [90].

Η ζωή αυτή έχει ασφαλώς προοπτική τον μέλλοντα αιώνα, προς τον οποίο πορεύεται δυναμικά, όπως ακριβώς και στους ησυχαστές· αλλά επειδή ο

Καβάσιλας απευθύνεται κυρίως, όπως αναφέραμε, σ' αυτούς που ζούν στον κόσμο, τονίζει με έμφαση την ενδοκοσμική ζωή. Έτσι αναφέρει ότι «η εν Χριστώ ζωή φύεται εν τώδε τω βίω και τας αρχάς εντεύθεν λαμβάνει, τελειούται δε επί του μέλλοντος, επειδάν εις εκείνην αφικώμεθα την ημέραν»**[91]** και «η εν τω Χριστώ ζωή ουκ επί του μέλλοντος μόνον, αλλ' ήδη και επί του παρόντος παρέστιν τοις αγίοις και ζώσι κατ' εκείνην και ενεργούσι»**[92]**.

Επίσης η «ιερά ησυχία», ως τρόπος εν Χριστώ ζωής και προσευχής των ησυχαστών, οδηγούσε στην κοινωνία με τον Θεό δια της θέας του θαβωρίου φωτός· στον όσιο Νικόλαο η ησυχία λαμβάνει τη μορφή της «άνωθεν ειρήνης», η οποία αναβλύζει μέσα από τα μυστήρια της Εκκλησίας, δια των οποίων εισέρχεται ο Κύριος ως «ήλιος της δικαιοσύνης» και καταλάμπει τους πιστούς. Λέγει πολύ χαρακτηριστικά ο ιερός Πατήρ: «δια των μυστηρίων των ιερών ώσπερ δια θυρίδων εις τον σκοτεινόν τούτον κόσμον ο ήλιος εισέρχεται της δικαιοσύνης, και θάνατοι μέν την σύστοιχον τώ κόσμω τούτω ζωήν, ανίστησι δε την υπερκόσμιον, και νικά τον κόσμον το φως»**[93]**. Έτσι με το δικό του τρόπο και με δικά του λόγια ο Καβάσιλας διακηρύττει την παρουσία του Θεού δια του θείου φωτός, όπως ακριβώς το έπραττε και ο Παλαμάς.

Κλείνοντας το μέρος αυτό της παρούσας εισήγησης, που αφορά στη λειτουργική θεολογία του Καβάσιλα, θα θέλαμε να εξάρουμε την λαμπρότατη προσωπικότητα του ιερού ανδρός, ο οποίος κατόρθωσε να δώσει μια καινούργια ώθηση στη μυσταγωγική παράδοση του Βυζαντίου. Η σκέψη του, θεμελιωμένη στους μεγάλους ερμηνευτές και μυσταγωγούς της Εκκλησίας δεν υπήρξε στατική αλλά δημιουργική, δεν έμεινε στο γράμμα και στη φραστική διατύπωση των αρχαίων διδασκάλων, αλλά τους ερμήνευε μέσα από την εν γένει σκέψη τους· λάμβανε απ' αυτούς ό,τι χρειαζόταν για να παρουσιάσει στην εποχή του τη θεολογία τους δημιουργικά, απαντώντας δηλαδή στα σύγχρονα προβλήματα.

Έτσι κατόρθωσε να την επιβάλει όχι ως θεολογία του παρελθόντος, η οποία πρέπει να είναι απλά σεβαστή και αποδεκτή, αλλά ως θεολογία σύγχρονη, η οποία συντίθεται σύμφωνα με τα προβλήματα της εποχής του και βοηθά τον άνθρωπο να ζήσει και να πορευθεί προς τον Θεό· και με αυτή την έννοια πρέπει να χαρακτηριστεί πρωτότυπη. Τα δύο κεντρικά θέματα της σκέψης του ήσαν ο Χριστός και ο άνθρωπος σε μια αμοιβαία αναζήτηση, της οποίας το τέλος είναι η καταξίωση του ανθρώπου. Έδειξε ότι αυτή η καταξίωση, για την οποία μιλούσαν οι ανθρωπιστές της εποχής του, δεν μπορεί να είναι έξω από τον Χριστό, γι' αυτό μίλησε για τον εγκεντρισμό του ανθρώπου στον Χριστό, που επιτυγχάνεται δια των ιερών μυστηρίων και κυρίως της θείας ευχαριστίας.

Εκεί ο άνθρωπος ενώνεται με τον Κύριο και αξιώνεται να γίνει σάρκα Χριστού,

σάρκα Θεού. Έτσι ο Καβάσιλας, μέσα από τα έργα του, ανύψωσε τον άνθρωπο εκεί που η θεία αγάπη τον καλεί, και απέδειξε ότι ο χριστιανός άνθρωπος είναι αυτός που ζει εν Χριστώ και πορεύεται προς τον Χριστό και δεν έχει σχέση με τον άνθρωπο που πρόβαλλαν οι ανθρωπιστές του ΙΔ' αιώνα. Η σημασία της θεολογίας του αναγνωρίστηκε τόσο από τους συγχρόνους του όσο και από τους μεταγενέστερους, ορθόδοξους και δυτικούς, και γι' αυτό δίκαια μπορεί να του αποδοθεί ο τίτλος του οικουμενικού διδασκάλου.

[Συνεχίζεται]

89. ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΚΑΒΑΣΙΛΑ, Λόγος κατά των του Γρηγορά ληρημάτων, εκδ. Α. Garzya, «Un opusculé inédit de Nicolas Cabasilas», Byzantion, 24 (1954), σσ. 521-531.

90. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΠΑΛΑΜΑ, Υπέρ των ιερώς ησυχάζόντων 1, 3, 30, εκδ. Χρήστου, Συγγράμματα Α', σ. 440. Βλ. ΝΙΚ. ΙΩΑΝΝΙΔΗ, «Το ησυχαστικό ζήτημα και η θεολογία του αγίου Γρηγορίου του Παλαμά», Θεολογία και Γραμματεία από τον Θ' αιώνα και εξής, Αθήνα 20092, σ. 54.

91. Περί της εν Χριστώ ζωής, Ι, 1, S.C. 355, σ. 746-8 (PG 150, 493B)

92. Αυτόθι, Ι, 15, S.C. 355, σ. 9016-18 (PG 150, 501B). Πρβλ. Π. ΝΕΛΛΑ, «Εισαγωγικά στη μελέτη του αγίου Νικολάου Καβάσιλα», Πρακτικά Θεολογικού Συνεδρίου εις τιμήν και μνήμην του σοφωτάτου και λογιωτάτου και τοις όλοις αγιωτάτου οσίου πατρός ημών Νικολάου Καβάσιλα, σσ. 73-75.

93. Περί της εν Χριστώ ζωής, Ι, 21, S.C. 355, σ. 961-5 (PG 150, 504BC).

<http://bit.ly/1aABCwr>